

декларації потреби динамічного розвитку відносин між дружніми країнами в майбутньому.

О.М. Ткачук

Секрети літературної майстерні

*(Семків Р. Як писали класики: поради, перевірені часом.
– К.: Пабулум, 2016. – 240 с.)*

Для широкого загалу читачів є звичними біографії письменників, адже індивідуальність митця привертає увагу ще від часу Просвітництва. Ми читаємо інтерв'ю з улюбленими авторами, де дізнаємося про спосіб життя, організацію праці або прототипи героїв чи просто джерела натхнення. Якщо ці аспекти ще цікавлять любителів словесності, то секрети літературної творчості, такі як прийоми оповіді, композиційні вирішення, чи навіть вибір теми, про яку варто писати часто залишаються поза увагою. Навіть більшість філологів не замислюються про цей аспект улюблених творів. Виною цьому уявлення про інтуїтивну, творчу природу художнього твору. Мовляв, правила написання творів – це пережиток доби класицизму, теоретики якого сповідували раціоналістичний підхід, писали поетики за якими учні вчилися писати художні твори. Так сформувалося явище шкільного класицизму.

Українська література в шкільному прочитанні до сих пір сповідує романтичний культ митця, передусім у розумінні природи творчості. Мабуть тому книжок з цієї тематики обмаль. У 1991 році з'явилася перекладена з польської праця Яна Парандовського «Алхімія слова», яка збрала цікаві факти з літературного життя, біографії письменників¹. Завдяки ній український читач зміг заглянути у письменницьку майстерню. Лише тепер

¹ Парандовський Я. Алхімія слова. Пер. з пол. – К.: Дніпро, 1991. – 374 с.

з'явилася на таку тематику праця Ростислава Семківа «Як писали класики». У ній автор на прикладі відомих прозаїків прагне привідкрити перед читачем секрети успіху авторів бестселерів. А це справді вони – Агата Крісті, Джордж Орвелл, Рей Бредбері, Курт Воннегут, Мілан Кундера, Маріо Варгас Льйоса, Умберто Еко. Як пояснює, літературознавець та критик Ростислав Семків, вибір авторів не випадковий: всі вони принагідно чи послідовно висловлювалися про принципи своєї творчості, давали настанови молодим авторам, висловлювали міркування про літературну творчість. Підібрані автори охоплюють різножанрові твори. Це і детектив, на прикладі Агати Крісті, фантастика у світлі досвіду Бредбері та антиутопії Оруела. Магічний реалізм, сатира та постмодернізм – така різнопланова стильова картина представлених авторів. Кожному з них присвячено розділ, який містить біографічну довідку, яка знайомить читача з героєм, його шляхом до успіху. Після цього подаються власні міркування митців про свою творчість, поради молодим прозаїкам. І накінець автор книги підсумовує досвід письменника, не лише на основі роздумів самого творців, але й з ширшої точки зору. Враховується читацька рецепція, спостереження критиків, місце в літературному процесі – все, що дозволяє висвітлити приховані моделі, які сам автор бестселерів міг й не зауважити. В результаті читач знайомиться з основними правилами письма від письменника.

Не варто очікувати, що ці поради навчать вас писати оповідання чи романи з нуля, відкриють таємниці поезики чи запропонують готові схеми. Також, якщо читач далекий від теорії літератури, то ази перед ним не відкриються. Тут на поміч швидше прийде книга Петра Білоуса «Технологія літературної творчості», яка знайомить з численними літературознавчим поняттями та ілюструє їх прикладами з української та світової літератури¹. Логічно було б

¹ Білоус П. Технологія літературної творчості. – Житомир: Рута, 2017. – 216 с.

запропонувати читачеві певну схему написання твору й подати поради досвідчених письменників. За таким принципом побудована книга Юргена Вольфа¹. Однак вона страдає від надмірної кількості альтернативних пропозицій, коли читач губиться перед протилежними за змістом настановами.

З цього боку праця Р.Семківа виграє, адже подає цілісну картину стилю письменника. Поради, які пропонуються, вже апробовані в відомих творах. Якщо вам цікаво як поєднувати різножанрові варіанти оповіді, створити поліфонічну композицію і як виглядає майстерність романного контрапункту, варто ці прийоми від Мілана Кундера відшукати у його власних романах, поглянути як вони застосовуються на практиці. І при цьому читач не переобтяжений термінами. Хоча без них не обійтися, але якщо вони з'являються, то як правило не відомі широкому загалові: фокалізація, прийом очуднення або ж критика читацького відгуку. Автор не зловживає професіоналізмами (мабуть далися знаки настанови класиків), читачеві не потрібно запам'ятовувати розумні поняття адже вони доступно пояснені, навіть якщо це таке складне явище як постмодернізм. Що ж таке постмодерний твір, – запитує автор книги і дає відповідь: «це коли хтось пише мелодраму, прочитавши сто мелодрам. У нього ж усі ходи записані!».

Попри доступність та дотепність книга не є поверховою. Перед читачем постає широка картина складності літературної творчості. Допитливий читач зможе звернутися до першоджерел, які зринають у тексті від автобіографії Агати Крісті, окремих праць Рея Бредбері, Джорджа Орвелла, М.Кундери, есе Курта Воннегута до ґрунтовних літературознавчих досліджень Умберто Еко. Починаючи від Агати Крісті, автор ознайомлює читача з

¹ Вольф Ю. Литературный мастер-класс. Учитесь у Толстого, Чехова, Діккенса, Хемингуея и многих других современных авторов. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2014. – 345 с.

ідеями психоаналізу С.Жижека та Лакана. У розділі про Орвелла звучить ім'я Фрейда та його концепція підсвідомості, і тут же Ж.Сартр і його есе «Що таке література». Автор майстерно володіє матеріалом, йому вдається поєднати інформацію про, те, звідки Агата Крісті бере рецепти отруєнь для своїх детективів, з принципом пірамідальної побудови Маріо Варгаса Льйоси. Від «Поетики» Арістотеля до праць Жака Дерріди та Мішеля Фуко – все це становить міжтекстові зв'язки книги. Поряд з цим читач дізнається імена письменників, творчість яких суголосна розглянутим авторам.. На жаль, українські автори у цьому відношенні згадуються чи не раз на весь текст.

Виникає питання, чи потрібно знайомитися з біографією письменника, щоб засвоїти правила письма? Р.Семків прагне поєднати біографічний метод літературознавства з психоаналізом. Це, на його думку, дозволить показати пружини творчості, тобто ті причини, що спонукали митця творити. Пережиті травми, сильні враження знаходять вираження в творчості. Користь цього підрозділу для молодих авторів, на нашу думку, швидше в розумінні труднощів, які чекають початківців на шляху. Чого варті перші гонорари Агати Крісті переведені у гривні, які демонструють кабальні умови з першим видавцем. Загалом в книжці ми зустрічаємо різноманітні числа – один з підрозділів вказує на вартість коштів витрачених на написання відомого роману. Лаконічність будь-якої біографічної довідки це виклик для укладача, в цілому автор книги вміло оперує цікавими фактами життя, описує умови в яких вони творили. Словом, змальовує яскравими фарбами життєвий досвід, який відобразився на творчості митців. Зазначимо лише, що описувати скандал з Міланом Кундерою було не варто, тим більше не зрозуміло, як це вплинуло на його творчість. Єдиний плюс проведено паралель з Симоненком, Світличним, Стусом.

Мабуть, найбільшим клопотом автора була третя частина кожної історії, де по-суті подається літературознавчий аналіз творчості письменника.

Складності додає завдання, яке постає в цьому випадку, осмислити сховані таємниці майстерності. Це аналіз секретів успіху, що саме викликало зацікавлення читачів, які нові ідеї реалізував митець, чому його твори актуальні. Намір вписати відомого письменника в літературний процес та ще й в стислій формі зумовлює ефектний образ кожної постаті. В ньому домінує певна іпостась письменника, його оригінальне обличчя. І тут виразнюється ключова проблема настанови навчити писати художні твори. Кожен справжній письменник це індивідуальність. Без творчого підходу лише досконалого знання прийомів та наслідування недостатньо. Потенційні сюжети треба придумувати самому.

Зрештою книга Ростислава Семківа окрім навчальної функції виконує ще одну важливу. Вона викликає або посилює зацікавлення творчістю розглянутих письменників. У кожному рядку відчувається любов автора до творчості, мабуть, улюблених прозаїків. Завдяки рецензованій книзі читачеві стають доступні автотематичні тексти митців, які проливаються світло на природу літературної творчості, розкривають складну структуру художнього тексту. Тому книга передусім буде цікава любителям словесності, які хочуть більше дізнатися про творчість улюблених авторів або розширити знання про природу мистецтва розповіді та загалом художньої творчості. Якщо ж ви автор-початківець і не обтяжені глибокими літературознавчими знаннями, то цілком можливо, що поради класиків стануть вам у пригоді, підкажуть вирішення мистецького завдання. Залишається сподіватися, що такого ґатунку праці будуть з'являтися і про творчі знахідки українських митців.